

Η συμβολή του Τμήματος Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μάσαρुक στο Μπρνο και της Τσεχικής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών στη διάδοση της νεοελληνικής λογοτεχνίας*

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΦΡΑΝΚ-ΣΓΟΥΡΔΑΙΟΥ

Το 1993 ξεκινήσαμε με την καθηγήτρια Ρούζενα Ντοστάλοβα την προσπάθεια ίδρυσης του Τμήματος Νεοελληνικών Σπουδών στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Μάσαρुक στο Μπρνο. Άλλες εποχές, θα έλεγα, τότε, άλλα τα προβλήματα και μάλιστα πολλά. Ανάμεσα σ' αυτά και το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του υπό σύσταση τμήματός μας. Τι θα περιείχε; Ποιο ή ποια θα ήταν τα βασικά αντικείμενα σπουδής για όσους θα αποφάσιζαν να διαλέξουν το τμήμα που προτιθέμεθα να ιδρύσουμε;

Με πρωτοβουλία και των δύο μας, κυρίως όμως της κυρίας Ντοστάλοβα, η οποία είχε μακρά εμπειρία και γνώση από αντίστοιχα του τμήματός μας προγράμματα του Πανεπιστημίου της Πράγας, αλλά και ξένων Πανεπιστημίων, ιδιαίτερα γερμανικών, καταλήξαμε πως αυτό που θα έπρεπε να προέχει και να αποτελεί άμεση προτεραιότητά μας, θα ήταν η εκμάθηση σε πρώτη φάση της ελληνικής γλώσσας. Χωρίς να παραγκωνίζονται στη συνέχεια η ιστορία, η λαογραφία, η θρησκεία και ο πολιτισμός τοποθετήσαμε στον αντίποδα της γλώσσας τη λογοτεχνία, ανάγοντας την σε δεύτερο σημαντικό πυλώνα του αναλυτικού προγράμματος του τμήματος – από εκεί και η ονομασία του ως Τμήμα νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας. Στην επιλογή μας αυτή βάρυνη η ιδιαίτερη φύση και το περιεχόμενο της λογοτεχνίας ως διδακτικού αντικειμένου, καθώς, μέσα από τη μελέτη της μπορεί να βοηθηθεί η εκμάθηση της γλώσσας, αλλά και να δοθεί η ευκαιρία στους σπουδαστές, να έλθουν πιο κοντά σε ότι έχει να κάνει με αυτό που αξιολογούμε ως πνευματική κίνηση σε ένα πολιτισμικό περιβάλλον, το ελληνικό στην περίπτωση μας.

Η λογοτεχνία δε φτάνει να είναι μόνο αντικείμενο διδασκαλίας για ένα τμήμα, φιλολογικών γενικότερα σπουδών. Έτσι, στο διάστημα όλων αυτών των ετών που πέρασαν από την ίδρυση του δικού μας προσπαθήσαμε και προσπαθούμε, όσο το επιτρέπουν, είναι αλήθεια, οι δυνατότητές μας, να αποκτήσουμε μια χρηστικά αξιόλογη βιβλιοθήκη. Μια βιβλιοθήκη οργανωμένη και ενημερωμένη γύρω από το τι γίνεται στο χώρο της λογοτεχνίας στην Ελλάδα ήταν και είναι στις επιδιώξεις μας. Ικανοποιητική υποδομή στο συγκεκριμένο σημείο σημαίνει ουσιαστική βοήθεια προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες του διδακτικού

---

* Η εισήγηση ειπώθηκε στα πλαίσια της εκδήλωσης *Αφιέρωμα στους μεγάλους Έλληνες ποιητές: Καβάφη, Σεφέρη, Ελύτη, Ρίτσο* που στις 20 Νοεμβρίου 2009 οργάνωσαν η Έδρα Κλασικής και Σημτικής Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Comenius, η Σλοβακική Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών και ο Σύνδεσμος Σλοβακο-Ελληνικής Φιλίας «ΦΙΛΙΑ».

προσωπικού αλλά και των φοιτητών, στα πλαίσια του μαθήματος της λογοτεχνίας. Η επίτευξη ενός τέτοιου διαρκούς στόχου δεν είναι εύκολη, είχαμε όμως και έχουμε την αμέριστη συμπαράσταση από διάφορα μορφωτικά ιδρύματα της Ελλάδας, κυρίως από το Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, το οποίο εξακολουθεί μέχρι σήμερα να μας ενισχύει οικονομικά, όπως και από τα αντίστοιχα Υπουργεία Παιδείας και Πολιτισμού.

Η λογοτεχνία, επίσης, δεν είναι μόνον αντικείμενο διδασκαλίας ούτε και ένα είδος λόγου προς κατ' ιδίαν ανάγνωση, είναι επικοινωνία, ανταλλαγή απόψεων και διάλογος. Γι' αυτό ακριβώς και προχωρήσαμε εδώ και χρόνια στην ίδρυση της Τσεχικής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών. Πρόκειται για ένα σύνδεσμο που αντιπροσωπεύει τους νεοελληνιστές της Τσεχίας, όλους αυτούς που εμπλέκονται στη διδασκαλία των ελληνικών, τους αποφοίτους του τμήματός μας, αλλά και όσους έχουν ειλικρινές ενδιαφέρον για τις ελληνικές σπουδές γενικότερα. Στόχος της εν λόγω εταιρείας ήταν από τη στιγμή της ίδρυσής της η βοήθεια και η ενίσχυση αφενός του έργου του τμήματός μας με τη διοργάνωση εκδηλώσεων μορφωτικού και επιστημονικού χαρακτήρα και αφετέρου η ανάδειξη αυτού του έργου μεταξύ των μελών της αλλά και γενικότερα. Προκειμένου για την επίτευξη αυτού του δεύτερου στόχου αποφασίσαμε την έκδοση ενός περιοδικού του οποίου η ύλη αποτελούνταν αρχικά από κείμενα που αφορούσαν σε δραστηριότητες της εταιρείας και σε μικρότερο βαθμό του τμήματος. Τα πράγματα όμως άλλαξαν σιγά-σιγά, βρήκαν το δρόμο τους, θα έλεγα. Έτσι, στο περιοδικό μας θα βρείτε πλέον άρθρα λογοτεχνικού σε πρώτη θέση περιεχομένου των διδασκόντων στο τμήμα της κ. Χρυσούλας Μάνου, Νικόλ Βοτάβοβα Σουμελίδου και Σιμόν Σουμελίδου, Μαρκέτας Κουλαχάνκοβα, Κατερίνας Λοούντοβα, των επισκεπτών μας καθηγητών από αντίστοιχες με την έδρα μας έδρες στην Τσεχία, Ελλάδα και από άλλες χώρες της Ευρώπης όπως οι καθηγήτριες Ντοστάλοβα, Χάμποβα, Στασινοπούλου, Κουπάνε, Αμπατζοπούλου και οι καθηγητές Κόντερ, Μαρκόπουλος, Αϊντενιάιερ, Μπήτον, Χοράννερ και άλλοι, αλλά και τέλος λογοτεχνών που κατά καιρούς μας επισκέπτονται όπως ο κ. Δ. Νόλλας. Ακόμη θα βρείτε κάτι στο οποίο αποδίδουμε ιδιαίτερη σημασία, προσπάθειες φοιτητών μας που έχουν να κάνουν είτε με τη μετάφραση λογοτεχνικών κειμένων είτε με εργασίες τους που διακρίθηκαν, για παράδειγμα οι εργασίες της Κ. Μαντάγιοβα ή του Μ. Σούροβτσικ. Στις προθέσεις μας είναι η διαρκής βελτίωση του συγκεκριμένου εντύπου καθώς βλέπουμε να αυξάνεται κάθε χρόνο το προς δημοσίευση υλικό. Σε κάθε περίπτωση είμαστε σήμερα πιο απαιτητικοί και φιλόδοξοι, ως μου επιτραπεί να το πω, όσον αφορά το περιεχόμενό του και το μέλλον του από την εποχή που πρωτοξεκινήσαμε να το εκδίδουμε. Τα προβλήματα, βέβαια, πάντα υπάρχουν, άλλοτε μικρά και άλλοτε μεγάλα όσον αφορά την έκδοση του, και εδώ, ωστόσο, θα πρέπει να πούμε ότι είχαμε και έχουμε την αμέριστη βοήθεια της έδρας, της Ακαδημίας Επιστημών της Τσεχικής Δημοκρατίας, του Γραφείου Τύπου της Ελληνικής Πρεσβείας, της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων, του Ιδρύματος Hellenika, και φίλων τεχνικών, θα ανέφερα την ιδιαίτερα πολύτιμη προσφορά του κ. Θωμά Χλαβίτσκα, ειδικού σε ζητήματα υπολογιστών.

Όλα τα παραπάνω επικεντρώνονται στα στενά μέχρις ενός σημείου όρια των δραστηριοτήτων του τμήματος μας, τα τελευταία όμως χρόνια με προσπάθειες των διδασκουσών του

έχουν γίνει κάποια βήματα, που θα μπορούσαν να εκτιμηθούν ως ένα ποιοτικό άνοιγμα της ελληνικής λογοτεχνίας προς το τσέχικο αναγνωστικό κοινό μέσα από τη μετάφραση και γενικότερα την προβολή νεοελληνικών κειμένων. Αναφέρομαι στις κυρίες Μαρκέτα Κουλιγκόβα, Νικόλ Βοτάβοβα και Σιμόν Σουμελίδου, οι οποίες ασχολούνται με ιδιαίτερες αξιώσεις με τη μετάφραση, την επιμέλεια αλλά και την κριτική παρουσίαση ελληνικών λογοτεχνικών έργων τα οποία κυκλοφορούν στην τσεχική αγορά του βιβλίου. Η μετάφραση και η προβολή κατ' επέκταση της ελληνικής λογοτεχνίας είναι ένα αντικείμενο που ενδιαφέρει τους νέους επιστήμονες του τμήματός μας, κάπως έτσι άλλωστε συνεχίζεται η παράδοση που ξεκίνησε πριν πολλά χρόνια με αξιολογότετους μεταφραστές μεταξύ των οποίων και η κ. Ντοστάλοβα. Δεν είναι μία εύκολη ούτε και απλή προσπάθεια πέρα από το έργο του μεταφραστή απαιτείται η συνεργασία και η οικονομική ενίσχυση από διάφορους φορείς, καθώς οι νόμοι της αγοράς καθορίζουν την επιτυχία του όλου εγχειρήματος.

Ίσως, πριν κλίσω, θα πρέπει να αναφερθώ και σε εκείνες τις προσπάθειες που μπορεί μεν να μην αφορούν άμεσα στο χώρο της λογοτεχνίας, με έναν όμως έμμεσο τρόπο, τόσο μέσα από το διδακτικό έργο των συνεργατών του τμήματος όσο και μέσα από τις δυνατότητες επικοινωνίας μας με όμοια τμήματα του εξωτερικού, εξυπηρετούν τις ελληνικές σπουδές γενικότερα. Έργο σχετικό με τη λογοτεχνία παράγεται στα πλαίσια των σεμιναρίων της βυζαντινής και της νεοελληνικής λογοτεχνίας, στα μεταφραστικά και τα ερμηνευτικά σεμινάρια όπως προβλέπεται από το αναλυτικό πρόγραμμα. Ακόμη, η παρουσία των διδασκόντων του τμήματος με ανακοινώσεις που άπτονται ζητημάτων της λογοτεχνίας σε τοπικά συνέδρια – κάποια από αυτά διοργανώθηκαν με πρωτοβουλία του Τμήματός μας – αλλά και διεθνή όπως της Αθήνας, του Βουκουρεστίου, της Ρίγας, κ.λ.π., υποδηλώνει το συνεχές ενδιαφέρον μας για τη λογοτεχνία. Στο σημείο αυτό δε θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε τη συλλογική προσπάθεια ομάδας αξιόλογων νεοελληνιστών, μεταξύ αυτών και διδάσκουσες του τμήματός μας, προκειμένου να συμπληρωθεί το λημματολόγιο του Τσεχο-ελληνικού λεξικού του Θεόδωρου Νεδέλκου υπό την παρακολούθηση της καθηγήτριας Ντοστάλοβα.

Θα ήθελα να πω τελειώνοντας πως ο χώρος της λογοτεχνίας, κατά τη γνώμη μου, είναι ένας χώρος στον οποίο όσα και αν γίνουν, δε θα είναι αρκετά, γιατί θα υπάρχει κάτι που δεν έγινε ακόμη. Ξεκινώντας μάλιστα από την άποψη, ότι η λογοτεχνία στα πλαίσια ενός Ινστιτούτου όπως το δικό μας δε θα πρέπει μόνο να διδάσκεται και να καλλιεργείται σε επιστημονικό επίπεδο, θα εκτιμούσα την ανάγκη για προβολή της μέσα από τη μετάφραση αντίστοιχων κειμένων ως ζήτημα άμεσης προτεραιότητας, πόσο μάλλον που μιλάμε για τη λογοτεχνία μιας μικρής χώρας και τη μεταφορά της στη γλώσσα μιας επίσης μικρής χώρας, όπως αυτή που ζούμε. Σ' αυτή τη βάση, μάλιστα, δεν θα ήταν καθόλου ευκαταφρόνητο να εργαστούμε από κοινού ως αδελφά τμήματα για ένα καλύτερο μέλλον της ελληνικής λογοτεχνίας στην Κεντρική Ευρώπη.

